
АНАЛИЗ НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ОЦЕНКИ И НАГЛАСИ КЪМ УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В НАЦИОНАЛЕН КУРОРТ АЛБЕНА

проф. дгн Мария Воденска
Международно висше бизнес училище

Резюме. Въпреки широкото възприемане на концепцията за устойчивото развитие, нейното прилагане все още е ограничено, поради редица практически затруднения. Предизвикателствата се свързват с цялостната оценка на въздействието на туризма върху средата.

Изследванията по проблема в България са все още оскъдни. Известните публикации са на национално ниво (Асенова 2010; Воденска 2001, 2005, 2006; Попова 2003) и не дават ясна представа за устойчивото развитие на туризма и неговите проблеми на регионално и локално ниво.

Подходящо регионално ниво за мониторинг на устойчивото туристическо развитие е националният курорт, защото е възможно да се постигне целенасочено използване на местните ресурси, съчетано с ефективен контрол, при това съобразно интересите на всички заинтересовани страни.

Степента, в която дейностите в сектор туризъм влияят върху местната околна среда заслужава специално внимание и са цел на настоящия анализ на обществените оценки и нагласи. Дейностите в сферата на туризма несъмнено имат своето отражение върху възможностите за заетост и развитие на местните общности, но също така биха могли да доведат до негативни последици върху природните особености на съответните територии. Настоящото изследване обхваща анкетно проучване на мнението на широката общественост (жители на община Балчик), и потребителите на туристически услуги в национален курорт Албена. Проучването е проведено в периода Юни – Юли 2021 г.

Ключови думи: туризъм; устойчиво развитие; оценка; национален курорт; околна среда; влияния

JEL: Z32

Въпреки широкото възприемане на концепцията за устойчивото развитие, нейното прилагане все още е ограничено, поради редица практически затруднения. Предизвикателствата се свързват с ограниченията за цялостна оценка на въздействието на туризма върху средата.

Изследванията по проблема в България на настоящия етап са все още оскъдни. Известните публикации са на национално ниво и не дават ясна

представа за устойчивото развитие на туризма и неговите проблеми на регионално и локално ниво.

Подходящо регионално ниво за мониторинг на устойчивото туристическо развитие е националният курорт, защото е възможно да се постигне целенасочено използване на местните ресурси, съчетано с ефективен контрол, при това съобразно интересите на всички заинтересовани страни.

Степента, в която дейностите в сектор туризъм влияят върху местното социално-икономическо развитие и върху околната среда заслужава специално внимание и са обект на настоящия анализ на обществените оценки и нагласи. Дейностите в сферата на туризма несъмнено имат своето отражение върху възможностите за заетост и развитие на местните общности, но също така биха могли да доведат до негативни последици върху природните и климатични особености на съответните територии. Настоящото проучване си поставя за цел да изследва нагласите на местните заинтересовани страни към туристическото развитие на национален курорт Албена и ефектите от туризма за развитието на община Балчик. Изследването обхваща мнението на широката общественост (жители на община Балчик, местния бизнес, развиващ дейност в сферата на туризма (к.к. Албена) и потребителите на туристически услуги. Проучването е проведено в периода Юни - Юли 2021г

Жители на община Балчик

Профил на анкетираните жители

При провеждане на проучването в него вземат участие малко над 200 жители на община Балчик на възраст над 18 години, сред които попадат предимно работещи и пенсионери, следвани от дела на учащите и безработните. Най-многобройни са респондентите на възраст от 25 до 65 г. (68.8%). Близко 90 % от всички анкетирани са жители на общината повече от 10 години.

Мнозинството от работещите лица са заети в различни от туризма икономически сфери, но остава малък процент, за които работата в сферата на туризма е основна или сезонна заетост, а близо 6% я виждат като постоянна възможност за допълнение на основния си доход.

20% от заетите в областта на туризма посочват, че имат официално придобита квалификация или специализирано образование за дейността, която извършват. Останалите 80% заемат позиция, за която при подбора на кадри образованието не е бил основен или водещ критерий. Интересно е да се отбележи, че нито един от учащите, попаднали в изследването, не се обучава в момента в областта на туризма.

Придобилите специализирано образование или квалификация, свързани с туризъм, са се обучавали най-често в Професионална гимназия по туризъм – Варна или Югозападен университет „Неофит Рилски“.

Отношение и нагласи към развитието на туризма в курортен комплекс „Албена“

Преобладаващата част от анкетираните жители на Балчик са категорични, че туризмът допринася за развитието и подобряването на

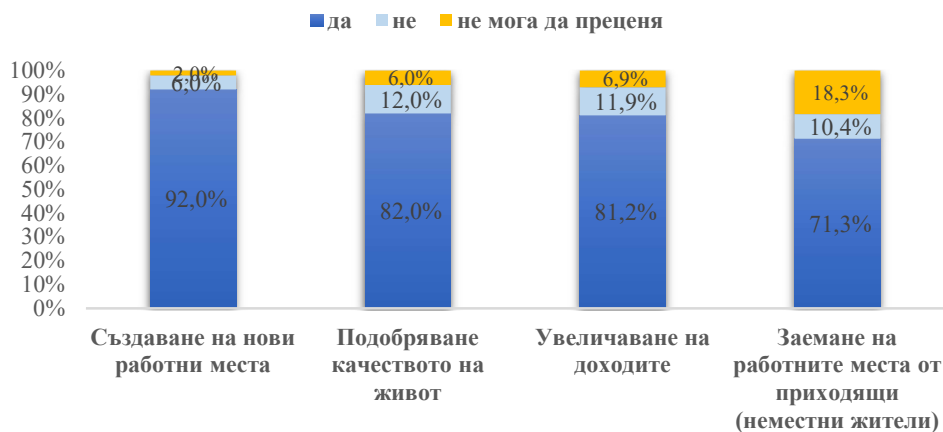
културния и икономически живот на територията на общината и близките до нея туристически местности и курортни комплекси.

Повече от 80% от отговорилите са на мнение, че наличието на туристически услуги и развитие на сектора в региона като цяло, допринасят за нарастването на доходите и създават нови работни места, които в същото време са заемани предимно от жители от различни общини/приходящи за общината лица (Фиг. 1.).

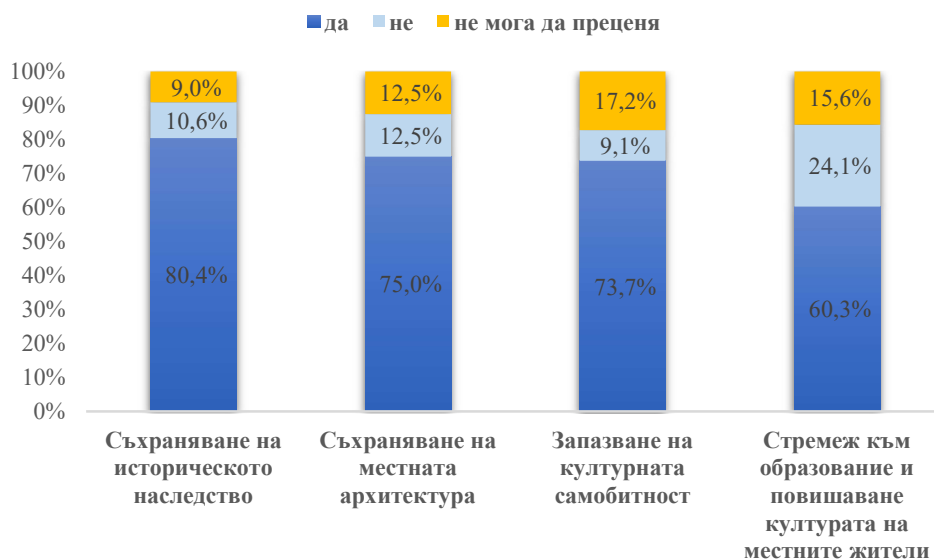
Мненията на анкетираните се обединяват и около разбирането, че туристическите дейности са причина за действия в посока на съхраняване и опазване на историческото наследство, местната архитектура и културната самобитност, а едновременно с това се забелязва и усилване на стремежа на местните жители да повишат собствените си култура и образование (Фиг.2).

По-малък дял от респондентите са на мнение, че туристическите услуги и дейности водят до негативни последствия. Сред негативите са открити следните: 51% смятат, че туризмът е основна причина за повишаване на шума, а 30% определят замърсяването на водите и въздуха именно като следствие на туристическите дейности. По-малко са тези, които определят сферата на туризма като основен виновник за влошаване на природата и наличието на неблагоприятни промени в климата като цяло (Фиг. 3.).

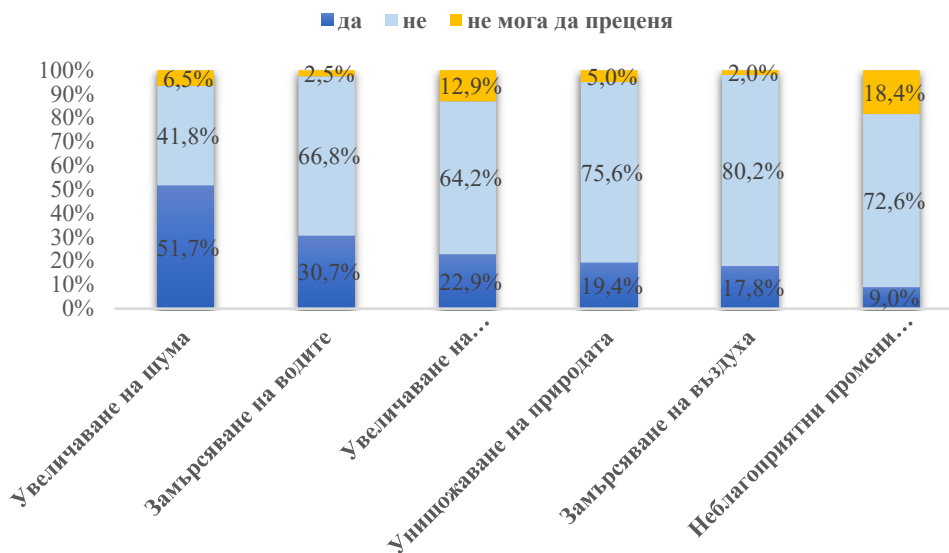
Фиг. 1. Според Вас развитието на туризма води до:

Фиг. 2. Според Вас развитието на туризма води до:

Фиг. 3. Според Вас развитието на туризма води до:

Мнозинството от анкетирани жители остава по-умерено в оценките си по отношение на степента на натовареност на к.к. „Албена“. 66,8% към момента на провеждане на проучването са определили комплекса като средно натоварен. Други 18,3% са по-критични и определят заетостта на комплекса като прекомерно висока, макар периодът на анкетиране да съвпада едва с началото на летния туристически сезон, при това в пост-ковид ситуация. Близко 15% пък,

са тези, които определят моментната ситуация в комплекса като спокойна, а натовареността като ниска.

Развитие и привлекателност на курортен комплекс „Албена“

Анкетираните жители на община Балчик се обединяват и по отношение на предимствата и недостатъците на намиращия се в близост до тях к.к. „Албена“. Според по-голямата част от респондентите високите цени и едновременно с това ниското качество на предлаганите услуги са причина за евентуален отлив и намаляващ интерес към курорта от страна на туристите. Липсата на достатъчно развлечения, замърсяването и претоварването са други сфери, които се нуждаят от подобрене, според част от отговорилите.

Наличието на чести кражби и престъпност, както и влошената инфраструктурата на пътя до Албена и изискванията за входни такси и паркинг във вътрешността на самия комплекс са също сред сферите, които биха били повод за разочарование на туристите, но всяка от тези области е посочвана от малък дял от респондентите (Фиг. 4.).

В унисон с областите, в които са необходими най-много подобрения, са отбелязани и тези, които според най-голям дял от анкетираните биха привлекли повече посетители в курортния комплекс. Анкетираните са категорични, че подобряването на обслужването, намаляването на цените на услугите, както и предлагането на повече развлечения, атракции и екскурзии биха увеличили туристическия поток към Албена. Повишаване на мерките, които да гарантират безопасността на гостите на курорта, както и по-добро прилагане на мерките, свързани с разпространението на коронавирус също спадат към приоритетните сфери за подобрене и развитие на курорта.

Отделни жители, попаднали в изследването, обръщат внимание и на презастрояването на територията на комплекса, както и задължителните бариери и такси при зоните за паркиране, които също оказват влияние върху привлекателността на комплекса (Фиг.5).

Туристи на територията на национален курорт Албена Профил на туристите, посетили курорта

В периода на провеждане на проучването са анкетирани малко над 100 туристи, от които 77,5% български и 22,5% чуждестранни. Най-голям дял от българските туристи са жители на гр. Добрич и столицата, а сред чуждестранните граждани, посетили курортен комплекс „Албена“ преобладават румънци и англичани.

Фиг. 5. Какво според Вас би привлякло повече
туристи в курорта Албена?

Според възрастта и без особена разлика в произхода на туристите, повече от една втора от посетителите на курорта в конкретния период са между 25-45 години (55.9%). Те са следвани от дела на туристите между 46 и 65 години – 21.6%, а лицата под 24 години са малко над 12% от всички посетители. Представителите на най-възрастната група (над 65 години) са най-малък дял (9.5%) от почиващите на територията на к.к. „Албена“, като това вероятно се дължи на предпочитанията на друг тип курорти и предлаганите в тях развлечения.

Тези данни ясно открояват к.к. „Албена“ като курорт за семейства, с деца, във възрастовата група 25-45 г. Курортът е ориентиран както услугите си, така и инфраструктурата си в полза на нуждите и предпочитанията на тези целеви групи (зеленина, детски площадки, аниматори за деца, детски басейни и др.)

Мнозинството от изследваните туристи посещават курорта заедно със своето семейство (68,6%). Други 43,1% са в компанията на свои приятели, а 2,9% са заедно със свои колеги. Единични са случаите, в които конкретни лица посещават „Албена“ сами. Тъй като проучването е проведено в рамките на активния летен туристически сезон, който често се характеризира с масови отпуски на работещите, и в ситуация на по-облекчени епидемиологични мерки,

груповите посещения се случват по-лесно. Това от своя страна обяснява малкият дял на туристите, които посещават курорта по служебни поводи или сами.

Отговорите в рамките на проучването показват, че курортът може да бъде определен като предпочитан от млади учащи и вече работещи хора, които избират интересна дестинация, с разнообразни развлечения, на които могат да се насладят в компанията на своето семейство и приятели.

Честота на посещение и избор на курорта

Най-много от анкетиранияте туристи посочват, че са посещавали курорта пет и повече пъти (41%), а други 32% избират „Албена“ за втори, трети или четвърти път. По този начин туристите, които са идвали преди и отново избират курорта, оформят група на „редовни“ или „лоялни“ посетители, от които над 60% са заедно със своето семейство. От друга страна, тези, които посещават курорта за първи път, също са значителен дял - 27%. Те са лица между 18 и 45 години, но отново пристигат в комплекса със своето семейство или приятели.

И при българските, и при чуждестранните туристи препоръката на близък или приятел е причина номер едно за избора на к.к. „Албена“ – 57.5%. Социалните мрежи са друг основен фактор, който оказва влияние върху избора на дестинация (13.7%), а веднага след тях (10.8%) се нарежда и ролята на туристическите агенции като промоутъри на курорта. Сходен дял от анкетиранияте лица са избрали да посетят Албена благодарение на информация, разпространена през реклами или на база техен личен минал престой. Близостта на курорта до населеното място, в което живеят туристите, не се оказва водещ фактор при избора на място за летен отдих. Единични случаи пък са посочили, че са на територията на черноморския курорт по повод на организирана екскурзия, като това е предпочитан отговор от най-младите и вероятно още учащи лица, попаднали в изследването.

Едва 4% от анкетиранияте притежават собствено жилище на територията на курорта, което е и основа причина да предпочитат него пред други летни морски дестинации.

Основната цел на туристите при избора на к.к. „Албена“, е да си починат и да се възстановят (87.3% от анкетиранияте), като в 30,4% от случаите почивката е съчетана с бягство от ежедневието. Единични случаи избират морския курорт, за да се възползват от СПА услуги или балнеолечение, като това са предимно най-възрастните лица, попаднали в изследването.

Между 4 и 5 дни е най-предпочитаният интервал за престой в курорта (Фиг.6). Малко под една четвърт остават на територията на Албена между един и три дни, а други 22,5% избират по-дълъг престой – между 6 и 7 дни. Значителен остава дялът и на туристите, избрали курорта за еднодневна разходка, без преспиване. Това са предимно най-младите изследвани лица, които в повечето случаи са посочили, че живеят в близост до курорта. 2% са пък лицата, които правят регулярни пътувания до Албена всеки уикенд. Сред тях преобладават отново лицата до 24 години, като те обикновено населяват и по-далечни населени места. Общо 6,9% са туристите, които остават между 8 и

14 дни на територията на комплекса. По-продължителният престой е предпочитан вариант за чуждестранните туристи (Табл.1).

Фиг. 6. Колко време ще прекарате в курорта?

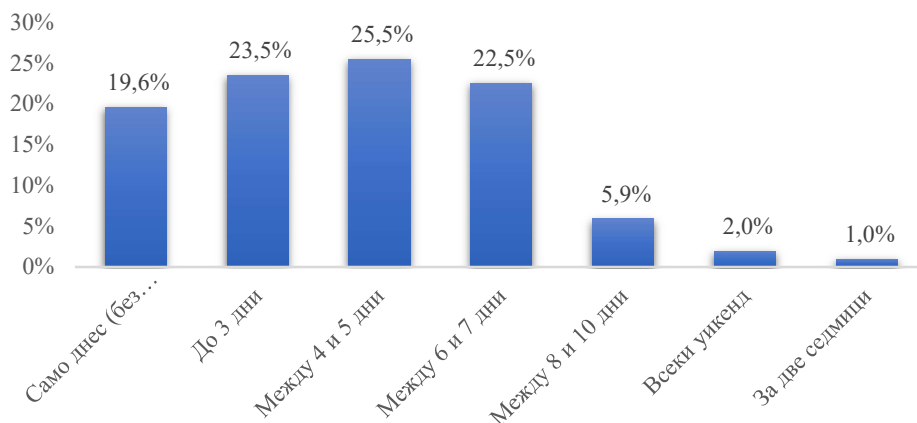

Таблица 1. Колко време ще прекарате в курорта?

	Само днес (без преспиване)	До 3 дни	Между 4 и 5 дни	Между 6 и 7 дни	Между 8 и 10 дни	Всеки уикенд	За две седмици
България	24,1%	26,6%	21,5%	22,8%	1,3%	2,5%	1,3%
Друга страна	4,3%	13,0%	39,1%	21,7%	21,7%		

Занимания и разходи по време на престоя в курорта

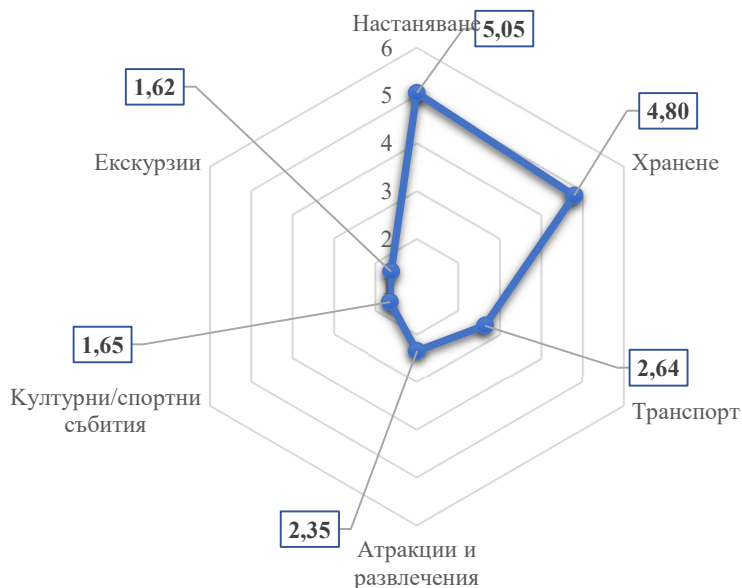
Всеки един от анкетираните туристи посочва, че прави разходи извън хотелските (за настаняване и храна) по време на своя престой в курорта. Най-често допълнителните средства, които отделят посетителите, са между 21 и 50 лева на човек на ден. 38,6% успяват да се справят и с до 20 лева, а едва 1% са тези, чиито разходи извън хотела надвишават 100 лева на ден.

Допълнителните разходи варират в зависимост основно от продължителността на престоя. Лицата, които са предвидили едноседмичен престой, са склонни в по-голяма степен да отделят между 51 и 100 лева на ден. По-високият дял на тези отговори се дължи на факта, че голяма част от чуждестранните туристи не само предпочитат да останат по-дълго на територията на курорта, а и са склонни да харчат повече пари, извън тези, предвидени за хотелските разходи. Предприелите еднодневно кратко пътуване, обикновено български туристи, доплащат до 20 лева за човек. Мнозинството от анкетираните, които остават до 3 дни отделят допълнително между 21 и 50 лева на ден на човек (Табл. 2).

Освен храненето и настаняването, посетителите в к.к. „Албена“ отделят най-много средства за транспорт, атракции и развлечения. Като по-малко финансово натоварващи ги оценяват културните или спортни събития и екскурзиите, като те са и най-рядко посещавани и осъществявани от анкетираните (Фиг.7.).

Таблица 2. Разходи на туристите в зависимост от продължителността на престоя им				
		Колко средно харчите допълнително (извън разходите за настаняване и хранене) на човек на ден в курорта в лева?		
		до 20 лв.	21-50 лв.	51-100 лв.
Колко време ще прекарате в курорта?	Само днес (без преспиване)	70,0%	30,0%	
	До 3 дни	33,3%	58,3%	8,3%
	Между 4 и 5 дни	15,4%	57,7%	26,9%
	Между 6 и 7 дни	45,5%	45,5%	9,1%

Фиг. 7. За какво основно направихте разходи? (1 е най-малко направени разходи, 6 – най-много направени разходи)

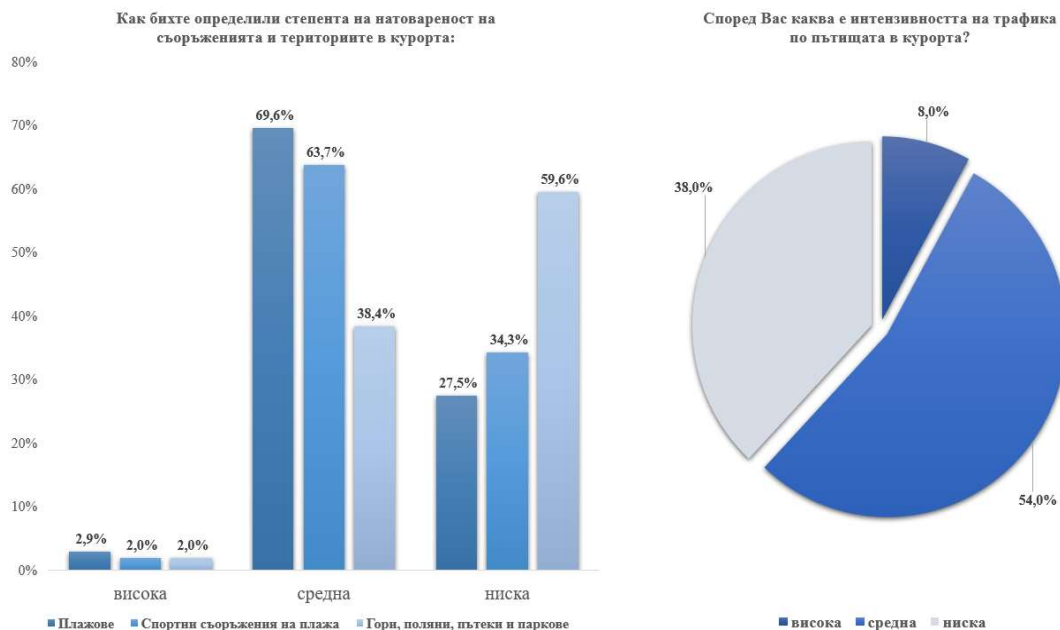

Оценка на условията и престоя в курорта

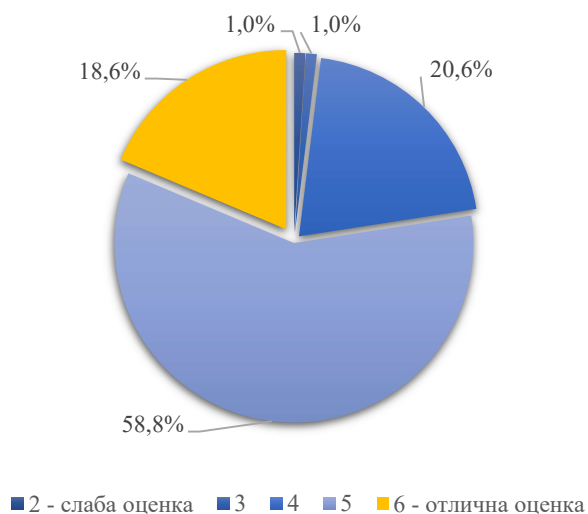
Като цяло, туристите оценяват положително условията за отдих и развлечения, които предоставя курортът. Плажовете, спортните съоръжения и дори горските пространства и парковете са оценени като средно натоварени и сравнително чисти (Фиг.8а). Интензивността на пътищата на територията на „Албена“ също е определяна като средна, а почти всички анкетирани са определили курорта, морската вода и плажовете като добре поддържани и чисти (Фиг.8б).

Обслужващият персонал също е положително оценен от посетителите. 77,4% от туристите дават много добри и отлични оценки на обслужването, а тези, които са останали недоволни и дават най-слабите оценки са едва 2% от всички анкетирани. Общата удовлетвореност от престоя също е висока. 40,2% са категорични че са напълно удовлетворени от цялата почивка, а по-умерени, но отново положителни оценки дават други 57,8% от респондентите (Фиг.9 и Фиг.10)..

Фиг. 8. Оценка на условията в национален курорт Албена (туристи)

**Фиг. 10. Как бихте оценили обслужването в курорта?
(2 "слаба оценка", 6 - "отлична оценка")**

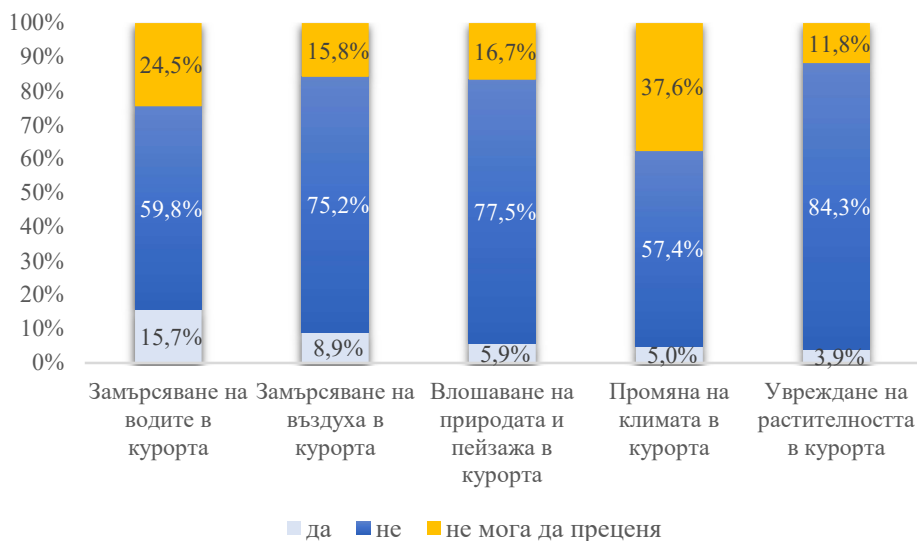
Фиг. 9. Каква е вашата удовлетвореност от почивката? (1 - "напълно неудовлетворен(а)", 5 - "напълно удовлетворен(а)")

Последствия от туризма

По-голямата част от анкетираните туристи смятат, че на територията на н.к. „Албена“ **не** може да се говори за увреждане на растителността, влошаване на природата и пейзажа или замърсяване на въздуха и водата в курорта вследствие на туризма. Все пак, 15,7% отбелязват като най-значително негативно последствие замърсяването на водите в черноморския курорт. При промяната на климата 37,6% от анкетираните стават предпазливи в оценките си и отнасят своите отговори в категория „не мога да преценя“ (Фиг.11).

**Фиг. 11. Според Вас кои са негативните
последствия от туризма:**

Заклучение

Прави много силно впечатление единодушието на местното население по отношение на задаваните въпроси за последиците от туристическото развитие в курорта, за възможностите и начините за привличане на повече туристи в него и за недостатъците в него, отблъскващи туристите. Хората от различни възрастови групи, различен пол и професионална заетост отговарят по един и същ начин. От предложените по 15 отговора за всеки въпрос, респондентите се обединяват само около 5-6 като най-важни.

Повече от половината анкетирани подкрепят твърденията за положителните последици на туризма за курорта и общината. Най-важни според тях са социално-икономическите ползи от туризма, на първо място създаването на нови работни места. Социално-икономическа е и най-важната според респондентите негативна последица от туризма – заемането на работни места от външни (неместни) хора. Природните негативни влияния на туризма са отбелязани от по-малко от половината респонденти, т.е. не им се отдава толкова голямо значение. Така, според местното население устойчивото развитие на курорта не е много застрашено. За това свидетелства и преобладаващото мнение, че натовареността на курорта е средна.

Възможностите за привличане на повече и по-качествени туристи в курорта Албена жителите на общината виждат основно в три направления – по-добро обслужване (за което са необходими по-квалифицирани кадри) и пониски цени; повече развлечения, атракции и екскурзии, т.е. разнообразяване и диверсифициране на туристическия продукт (това ще доведе и до по-високата устойчивост на курорта, който вече няма да развива само монокултурен зимен ски туризъм) и по-добра безопасност на туристите.

Отбелязаните от респондентите недостатъци в курорта директно кореспондират с възможностите, посочени за неговото развитие – на първо място това са лошото обслужване и високите цени, т.е. нарушаването на баланса качество-цена и недостатъчните развлечения. Тук се появяват вече като основни недостатъци, свързани с природната устойчивост на националния курорт Албена – това е преди всичко замърсяване на морската вода.

Туристите също все още намират територията на националния курорт Албена за сравнително чиста и добре поддържана. Ниска е оценката за интензивността на трафика. Туристите са удовлетворени от обслужването, както и от цялостния си престой в курорта. Не намират въздуха и пейзажа за увредени или замърсени, известни опасения има само за качеството на водите в курорта.

Резултатите от проведеното проучване и техният анализ позволяват да се направят два основни извода:

Първият извод е свързан с методологията на изследване. Доказва се, че чрез анкетно проучване, проведено сред посетителите и местното население на дадена туристическа дестинация е напълно възможно да се определи степента на положителните и негативните въздействия на туризма върху нея.

Вторият извод до голяма степен подкрепя първия: доказва се, че а) туристите и местното население имат сравнително еднакви по интензивност и посока възприятия за влиянията на туризма в изследваната дестинация и б) както туристите, така и местното население в дестинацията смятат, че негативните влияния на туризма, особено природните, не са силно изразени и не поставят все още под угроза устойчивостта на туристическото развитие в националния курорт Албена.

Трябва обезателно да се подчертае, обаче, още веднъж фактът, че голяма част от местното население не се чувства компетентно да изразява своето мнение по тези въпроси.

Може да се заключи, че докато Министерството на туризма не поеме инициативата и не стартира процес на мониторинг на влиянията на туризма в страната ни на регионално и локално ниво, засега най-удобният и информативен начин за тяхното проучване и идентификация остава теренните анкетни изследвания в отделни туристически дестинации. Допълнително следва да се реши въпросът за разработване и прилагане на единна методика за тези анкетни проучвания (стандартна анкета), което ще подпомогне натрупването на база данни за влиянията на туризма в страната, както и ще улесни хоризонталните и вертикални сравнителни проучвания и анализи.

ЛИТЕРАТУРА

План за действие. За по-устойчив европейски туризъм. 2007. Доклад на европейската група за устойчив туризъм

АСЕНОВА М. 2010. Методика за мониторинг на устойчивото туристическо развитие на общинско ниво. Год. на СУ „Св. Кл. Охридски”, ГГФ, книга 2-География, т.102, Университетско издателство София

ВОДЕНСКА М. 2001. Икономически, социални и природни влияния на туризма. Университетско издателство „Св. Кл. Охридски” София

ВОДЕНСКА М. 2005. Оценка на влиянията на туризма в България, София

ВОДЕНСКА М. 2006. Туризм и общество, София

ВОДЕНСКА М. и др. 2021. Мониторинг и оценка на устойчивото развитие на туризма в националните курорти на България, част 1 и 2, Издателство на МВБУ, Ботевград

ПОПОВА Н. 2003. Индикатори за въздействие и успех на екотуризма. Проект „Опазване на биологичното разнообразие и икономически растеж”, USAID, София

REFERENCES

Plan za deystvie. Za po-ustoychiv evropeyski turizam. 2007. Doklad na evropeyskata grupa za ustoychiv turizam.

ASENOVA M. 2010. *Metodika za monitoring na ustoychivoto turisticheskoto razvitiye na obshtinsko nivo*. God. na SU Sv. Kl. Ohridski, GGF, kniga 2-Geografiya, t.102, Sofia: Sv. Kl. Ohridski.

VODENSKA M. 2001. *Ikonomicheski, sotsialni i prirodni vliyaniya na turizma*. Sofia: Sv. Kl. Ohridski.

VODENSKA M. 2005. *Otsenka na vliyaniyata na turizma v Balgaria*, Sofia

VODENSKA M. 2006. *Turizam i obshtestvo*, Sofia

VODENSKA M., et al. 2021. Monitoring i otsenka na ustoychivoto razvitiye na turizma v natsionalnite kurorti na Balgariya, chast 1 i 2, Botevgrad: IBS Press.

POPOVA N. 2003. *Indikatorni za vazdeystvie i uspeh na ekoturizma*. Proekt „Opaзvane na biologichnoto raznoobrazie i ikonomicheski rastezh”, Sofia: USAID.

PUBLIC ASSESSMENT ANALYSIS OF SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN ALBENA NATIONAL RESORT

Abstract. Despite the wide acceptance of the sustainable development concept, its implementation is still limited due to the difficulty of its practical application. The challenges are related to the comprehensive assessment of tourism impacts on the environment.

Research on the problem in Bulgaria is still scarce. The known publications are at national level and do not give a clear picture of tourism sustainable development and its problems at regional and local levels.

An appropriate regional level for monitoring sustainable tourism development is the national resort - it is possible to achieve purposeful use of local resources, combined with its effective control, while taking into account the interests of all parties concerned.

The extent to which activities in the tourism sector affect the local environment is the aim of the current analysis of public assessment. Tourism undoubtedly has its positive impact on employment opportunities and local communities' development, but it also leads to negative consequences on the natural features of the respective territories. The research includes a field survey of the

opinion of the general public (residents of the municipality of Balchik) and users of tourist services in Albena national resort. The survey was conducted in the period June – July 2021.

Keywords: tourism; sustainable development; assessment; resort; environment, impacts

JEL: Z32

✉ **Prof. Maria Vodenska, ScD**
ORCID ID: 0000 0001 6081 7205
International Business School
Botevgrad, Sofia
E-mail mvodenska@ibsedu.bg